

Petr Pazdera Payne Mamon Střešovice 15.1. 2023

Preludium

(kazatel vstupuje hlavním vchodem; nebývá zvykem, aby kazatel přichozí vítal – k tomu je u vchodu službu konající presbyter)

Pozdrav a vstupní slovo:

Jak nesmírná je hloubka Božího bohatství, jeho moudrosti i vědění! Jak nevyzpytatelné jsou jeho soudy a nevystopovatelné jeho cesty!
(Rom 11:33 CEP)

Pís. 1: 255, 1-6

Píseň (na počátku písně je možné dát kolovat od první lavice vpravo Sešit na přímluvné modlitby – během písně po kázání se vrátí ke kazateli, který podněty ze sešitu vkládá dle své úvahy do přímluvné modlitby)

Modlitba:

Hospodine, pane náš, Bože všech bytostí!

Děkujeme za dar modlitby.

Děkujeme za příležitost k setkání a společnému rozvažování o všem, co prožíváme, co je náš svět. Děkujeme za možnost vystoupení ze všednodenního pinožení. Za možnost odstupů a návratu na cesty, na něž nás zveš.

Otvíráme Písma a tážeme se, co je v nich nejdůležitější.

Co je to evangelium. Co to znamená, že Slovo se stalo tělem?

Bože, tážeme se, co má moc. Ve světle nebo spíš ve stínu války, kdy leckde vítězí tupé násilí, kdy rozhoduje drzost agresora, kdy nezůstává než násilím se násilím bránit. Chceme přemýšlet o tom, čemu přiznávat poslední moc. Co stavět proti zbraním a nespravedlnosti, proti pohybům mas, proti nadvládě peněz nade vším lidským.

Připomínáme si slova, jež pronesl Ježíš, proroci i apoštolové a chceme o nich poctivě přemýšlet.

Čtení:

Čiňte sobě přátely z mamony nepravosti, aby, když byste zhynuli, přijali vás do věčných stanů. Kdožť jest věrný v mále, i ve mnozeť věrný bude. A kdož v mále jest nepravý, i ve mnozeť nepravý jest. ((Poněvadž tedy v mamoně nepravé věrní jste nebyli, spravedlivého zboží kdo vám svěří? A když jste v cizím věrní nebyli, což vašeho jest, kdo vám dá?)) Nižádný služebník nemůž dvěma pánům sloužiti. Nebť zajisté jednoho nenáviděti bude, a druhého milovati, aneb jednoho přídržeti se bude, a druhým pohrdne. Nemůžte Bohu sloužiti a mamoně.

(Luk 16, 9-13)

Pís.2: 188

Píseň (může být s kytarou; nejlépe píseň, kterou znají děti; na konci písně odcházejí do nedělní školy – někdy je nutné k tomu učitele vyzvat)

Kázání

Text a kázání (z kazatelny; světlo nad pulíkem má samostatný vypínač vlevo u zdi na zábradlí)

Toto kázání se bude odvíjet od poslední věty, kterou Ježíš řekl podle Lukáše a konc konců taky podle Matouše: „Nemůžete Bohu sloužit i mamoně.“

1.

Nemůžete sloužit Bohu i mamonu. Je to jasné jako facta. Rezolutní výrok Ježíšův.

Mamona, to je podle nového, i když už vlastně docela starého překladu, majetek. Kraličtí a mnozí jiní překladatelé mamon nepřekládají; slovo přešlo přes Bibli do češtiny, a je otázkou, proč to slovo zpětně cenzurovat. Vždyť je to slovo velmi výmluvné a expresivní. Je v něm obsažen nejen „holý“ majetek, případně bohatství, ale i určitý vztah k němu. Jsou tu také odvozená slova mamonit a mamonář, mamonářství. To slovo mamon pokrývá svým významem majetek, vlastnictví, bohatství, kapitál či prostě peníze. Mamon býval snad původně, jak jsem se dočetl, jakýs syrský bůžek, který personifikoval bohatství.

Co má mamon a Bůh společného? A mají-li cos společného? Jsou to vůbec souměřitelné veličiny? Něco by mělo být společné, abychom mohli mluvit o rozdílech mezi nimi. Měl by tu být nějaký společný jmenovatel. Vždyť kdybychom řekli třeba: Nelze sloužit Bohu a rohlíku, tužce, nebo třeba jehličí, asi by nám unikal smysl takového výroku. Jistojistě musí existovat něco, co vybízí k tomu, aby se buď jednomu, nebo druhému sloužilo. Tak tedy ponejprv: Co mají Bůh a mamon společného?

Obojímu lze sloužit, jak vyplývá z výroku samého; obojí, Bůh i mamon, mohou člověku vládnout, být mu pánem, jak vyplývá z kontextu: Nemůžete sloužit dvěma pánům.

Obojí lze milovat: v Písmu se vyskytuje samo sebou láska k Bohu, a v NZ se také objeví: láska k penězům (filargyria).

Obojí představuje moc. V češtině slova bůh a bohatý spolu etymologicky souvisí. Bohatý a mocný bývalo takřka synonymum.

Obojí tedy navozuje dojem síly.

A také určitého posvátna, ať už domnělého či opravdového.

A s posvátnem se také nabízí člověku určitá identita: „Neboť kde je tvůj poklad, tam je i tvé srdce.“ Oboje navozuje jakési sebevědomí.

Mamon se stává božstvem.

Mamon zdá se býti jistotou; tak jako Bůh je pro věřícího jistota.

Mamon navozuje pocit nepodmíněnosti, absolutní svobody; nicméně u Boha je, jak věříme, opravdové vysvobození a opravdová nepodmíněnost.

A dále: s obojím bývá spojována budoucnost. Ba co víc: smysl života. Obojí leckomu navozuje představu, popřípadě chiméru nepomíjitelnosti.

Posuňme tohle ohledávání na ještě trochu obecnější rovinu:

Bůh i mamon, jsou instance, které dávají hodnoty ostatním věcem tohoto světa. Přitom obojí je svým způsobem neviditelné, nehmotné.

Peníze jsou věcí dohody či smlouvy. A taky u Boha se jedná o řeč a smlouvu. U toho prvního jde o zjednodušující řeč peněz. V Božích věcech jde o skutečnou řeč, o jazyk, o pravdu.

A dále: peníze se dají za určitých okolností, na burze nebo nějakým kšeftem až zázračně rozmnožit, a také Boží moc je, jak se věří, hojná, nevyčerpatelná, rozhojňující. Ukazuje se to kupříkladu symbolicky, ale velmi materiálně, ve vyprávění o tom, jak Kristus rozmnožil pět chlebů.

Peníze však mohou také na ceně ztratit, například díky inflaci, již začasť způsobuje panika nedůvěry. – Taky Pánubohu mohou lidi přestat věřit a hodnoty odvozené od Boha přestávají, někdy i docela masově, řekněme také z důvodu jakési paniky, jakoby platit. Ta panika se šíří podobně jako epidemie, jako jakási nákaza ateismu.

A nejenom peníze, ale také řeč podléhá inflaci, znehodnocení, vyprázdnění. Díky tomu, že se slova neberou vážně. Tahle inflace postihuje i měnu Božího slova, když se bezmyšlenkovitě opakují zbožné fráze.

Po těchto letných srovnáních snad začíná být zřetelnější, proč nelze sloužit Bohu a mamonu zároveň. Jak vidno, jak Bůh, tak i mamon jsou věci smlouvy, důvěry, víry a rozhodnutí. A ještě se musíme ptát, o jakou to službu jde – dnes, když přece lidé jsou víceméně svobodní, nebo si to aspoň myslí. Sloužit neznamená nějakou speciální otročinu, klanění, pobožné uctívání nebo lakomcovo kochání se truhlami plnými zlaťáků. Jde o způsob, o určitý typ myšlení, nenápadně, nevysloveně se prosazující. Nicméně přece jen tu a tam explicitně a lapidárně vyjevený! To když všechno je takzvaně „vo penězích“ a kdy „peníze jsou důležité až na prvním místě“.

-

Ten Ježíšův výrok o mamonu před nás klade naléhavé otázky: Co má podle vás budoucnost? Čeho si nejvíc vážíte? Čemu přikládáte vposledu moc, vážnost, poslední hodnotu? Pro co se rozhodujete? Koneckonců: čemu věříte? A vezme, že tady platí: ano ano, ne ne. Nejde to obojí tak nějak skloubit, i když si to mnozí myslí. Také v církvi se nás o této možnosti snaží leckdo tu a tam přesvědčit (připomeňme např. někdejší debatu o restitucích). Leckdo si může říct, že nejprve bude kumulovat kapitál a nabytými prostředky pak poslouží dobrým věcem. Možná se to někomu daří. Většinou se ale, během té první fáze kumulace, pozapomene na ony dobré věci.

Nelze sloužit Bohu i mamonu.

Nelze sedět na dvou židlích.

Anebo, jak praví Ježíš v apokryfním Tomášově evangeliu:

„Není možné, aby člověk sedl na dva koně a napínal dva luky.“

A jak je to u Matouše?: „Žádný nemůže podle dvěma pánům sloužiti. Nebo zajisté jednoho nenáviděti bude, a druhého milovati, aneb jednoho přídržeti se bude, a druhým pohrdne.“

((O službě mamonu platí, co je řečeno jinde v Novém zákoně (2Kor): „A netáhněte jha s nevěřícími. Nebo jaký jest spolek spravedlnosti s nepravostí? A jaké obcování světla s temnostmi? A jaké srovnání Krista s Beliálem?“))

Vězme, že o tom, co je mamona plus služba mamonu na jedné straně, a co je Boží věc plus služba Bohu na straně druhé, nerozhoduje žádný člověk, žádná lidská chytrost, žádná autonomní instance či nauka – podobně jako nerozhoduje císař o tom, co je císařovo a co patří Bohu. O tom primárně nerozhodujeme my, ale jedině Bůh.

Když Ježíš před ostatními pochválí chudou vdovu, protože její dar byl nejcennější, zcela relativizuje důležitost mamonu a domnělou prioritu financí: „Vpravdě vám pravím, že tato chudá vdova dala víc než všichni ostatní.“ (Luk 21,3 CEP)

Tady bych mohl skončit...

2.

ale je tu ono příslovečné: „Když se řekne A, mělo by se říct taky B.“ Je pozoruhodné, až zarážející, že Ježíš hovoří často o mamonách, o majetku a o penězích, o hřivnách a jiném oběživu – ve svých podobenstvích či přirovnáních. A činí tak asi proto, že nám jsou peníze tak blízké, bližší než kabát. Přesto, nebo právě proto bychom měli skrze ně, pomocí obrazu peněz, pochopit něco jiného. Měli bychom nazříť, co by mohlo být oním kabátem. Ježíš činí tak nejspíš proto, že my si Boží moc a vše, co s Pánembohem souvisí, neumíme nikterak snadno představit, nedovedeme tyto skutečnosti myslet. Nicméně jsou tu ony společné momenty a motivy, jež se pojí s Bohem i s mamonem a jež jsem se právě pokoušel načrtnout, a tyto momenty zakládají možnost onoho zásadního sdělení.

Bude tomu tak pro větší názornost, pro naši řečneme jednoduchost, že Ježíš používá peněžní metafory. Podobně jako když apoštol Pavel říká: „Mluvím názorně z ohledu na vaši lidskou slabost“ doslova pro naši „astenii“, nebo jak překládají kraličtí: „pro mdlouba těla vašeho“, možná bychom mohli říci: pro vaši zpozdilost, hloupost, nedovtipnost. A cože se to říká názorně či „po lidsku“?: „Jako jste se dříve propůjčovali k službě nečistotě a nepravosti k bezbožnému životu, tak se nyní dejte do služby spravedlnosti k posvěcení.“ (Řím 6,19) Nuže, dovolte mi parafrázovat: Jako jste se spoléhali na moc peněz a nebyli jste schopni myslit na nic jiného – copak peníze pro vás nebyly důležité až na prvním místě? – tak nyní spoléhejte a myslíte na prvním místě na Boha a jeho moc. Jinými slovy skládejte poklady na nebi, a už vůbec ne na zemi.

A tak se to, co jsme dostali od Boha, víra, království Boží, a také důležitá schopnost a nejvyšší křesťanská ctnost odpouštět, projadřují v Ježíšových podobenstvích o mamonách, talentech, hřivnách, groších, minách, drachmách....

Zkrátka v metaforách o prachách, platbách, koupích a dluzích ba i finančních podvodech. Jsou to poněkud paradoxní výpovědi: Vždyť mamon, jemuž nesmíme sloužit a který stojí vůči Bohu v opozici, slouží zároveň jako obraz a symbol Božích věcí, jako metafora pro nehmatatelnou skutečnost Království Božího. Je to paradox, ale je tomu tak. Při službě Bohu jde o měnu, která není kryta žádným zlatem, ale pouhopouhou pravdou, láskou, vírou, odpuštěním.

A ještě si připomeňme jednu důležitou myšlenku, kterou nám říká Boží Syn, užívaje přitom metafory ze sféry obchodu: „Neprodávají se dva vrabci za halěr? A ani jeden z nich nepadne na zem bez dopuštění vašeho Otce. (...) Nebojte se tedy; máte větší cenu než mnoho vrabců.“ (Mat 10,29.31.) Máte velkou cenu. Jak jinak to vyjádřit, než pomocí slova „cena“. Zkuste vymyslet nějaký jiný obraz pro tohle sdělení. Ano, něco se staví vysoko, anebo něco je dejme tomu závažné, něco má nějakou hodnotu... ale zas tak moc se toho vymyslet nedá.

3.

Nicméně ani teď nechci ještě skončit – „Když se řekne B, mělo by se říct i C.“ Písmo nám totiž předkládá ještě jedno, důležitější a zásadnější využití metaforiky peněz. Obraz bohatství a jmění, peněz a platby se stává nositelem sdělení pro to, oč vůbec běží, co se týče Krista samého, co se týče významu jeho díla, života a smrti, jeho oběti. Jde o symbol VYKOUPENÍ.

V něm máme vykoupění skrze jeho krev. Vykoupil nás svou krví, milostí jeho jsme vykoupeni... atd. atp. – to jsou posvátné výroky. Tak posvátné, že se o nich takřka nepochybuje, moc se o nich nepřemýšlí, zůstávají jakoby opouzdřeny, aniž by byly reflektovány. Až se z nich stávají fráze, floskule, klišé. Vykoupění a vykupující Kristova krev jsou axiomy, s nimiž se pracuje v církevních promluvách, v písních a v teologii se závratnou a pro někoho snad ještě s překvapivou samozřejmostí. Člověku, který přichází do církevního prostředí zvenčí, musí připadat prapodivný tenhle slovník, tahle *disciplina arcani*, tohle ptydepe... k němuž patří jakési sotva pochopitelné obchodování s krví. Vždyť co je to za nesmysl! Vykupovat krví. Jako by krev byla nějaké měna.

Abychom tu metaforu pochopili, bylo by záhodno pohovořit jednak o starověké právní praxi vykupování rukojmích, zločinců, dlužníků, otroků. Vykoupění značí vyplacení a tedy vysvobození. Také vysvobození z Egypta je v B ibli tu a tam nazýváno vykoupěním. Ve starozákonních Žalmech pak vykoupění nabývá individuálních a niterných obrysů. Tak například Žalm 49. (16.): „Bůh vykoupí duši mou z moci pekla, když mne přijme.“ Toto úžasné vyznání následuje poté, co jeho autor dospěl k závěru, že: „Žádný bratra svého nijakž vykoupiti nemůže, ani Bohu za něj dáti mzdy vyplacení, Výkupné za lidský život je tak velké, že se každý musí provždy zřici toho, že by natrvalo, neustále žil a nedočkal se zkázy.“

Nový zákon přidává k obrazu vykoupení krev. Abychom porozuměli, museli bychom se zabývat tradicí archaických a zejména starozákonních obětí. Jenom s přihlédnutím k tomuto myšlenkovému okruhu, na pozadí obětí za hřích a na pozadí toho, jakou měla v obětní praxi krev, bychom mohli zahlédnout, co to znamená sdělení, že nás „umyl od hříchů našich krví svou“.

Bylo by to na samostatná kázání nebo přednášky – jak to vykupování, tak ty oběti včetně krve. Zůstaňme pro dnešek jen u nadnesené metaforiky financí a obchodu, a pokusme se s jejím využitím načrtnout smysl vykoupení v Kristu. Jestliže jsme přijali finanční metaforu pro vyjádření toho, co Kristus pro nás znamená, pak musíme brát v potaz symbol peněz coby prostředek, jímž se něco kupuje. Obraz vykoupení jako svého druhu koupě je nutně spojen s něčím, za co se dá kupovat, s finančním obnosem, s kapitálem, jímž lze disponovat. Jestliže nás vykoupil, pak na to musel mít? Jde o obraz, ale nikoli „jenom“ o obraz, protože ten obraz odkazuje k jisté velmi závažné skutečnosti, již ovšem není snadno uchopit a pochopit.

Řekli jsme si, že peníze jsou založeny na důvěře a na dohodě či smlouvě. A také Boží věci se zakládají na víře v rámci smlouvy. Obojí získává v našich očích moc až tehdy, když tomu hodnotu přiznáváme. A tak jako peníze jsou věci dohody a hodnotu mají proto, že jim hodnotu přiznáváme, tak také bohatství v Kristu – to, čímž můžeme být vykoupeni – vzniká, až když je jako bohatství rozpoznáváme, chápeme, přijímáme. Vykoupení není jen zvnějšku přisouzená hodnota. Není to proces probíhající někde mimo nás. Je totiž velmi důležité, abychom k té obchodní transakci přitakali. Abychom si vykoupení přivlastnili. Abychom pochopili, že Kristus znamená naše zásadní obohacení. „Jezu Kriste synu Boží, plný nebeského zboží“ – zpíváme v jedné písni, a v jiné zas oslovujeme Krista jako štědrého kněze.

Bohatství v Kristu je jako akcie, které na první pohled propadají, jejich původce zkrachoval, zahynul potupnou popravou. Biblicky řečeno je to kámen, který stavitelé zavrhli. A právě tyhle akcie mají z hlediska věčnosti nejvyšší cenu. Tohle je grunt evangelijního poselství: ono bohatství nás může vykoupit, jestliže jej jako nejvyšší bohatství chápeme, jestliže mu přisuzujeme hodnotu nad ostatní hodnoty, jestliže jsme schopni je přijmout, nechat se jím obdarovat.

A proč bychom měli Krista považovat za nejvyšší bohatství? Ze dvou důvodů, které se navzájem doplňují: Zaprvé: je tu pozoruhodné svědectví o Ježíši, o tom, co mluvil, co učil, co konal, jak žil, včetně toho, jak zemřel, tj. prolil svou krev. A zadruhé: Tím vším a také nanebevstoupením Ježíš svědčí coby Syn Boží o svém Otci, o Bohu Nejvyšším, Stvořiteli a Pánu světa, o dárci života časného i věčného, v jehož moci a síle odpouští, obdarovává, vykupuje.
AMN

Pís.3: 256

Ohlášky a sbírka

Pís. 4.: 755

(během písne se vracení děti z nedělní školy – vyzve je k tomu službu konající presbyter)

Modlitba II.:

Přímlovná modlitba + Otče náš

Parenese:

Víte přece, že jste z prázdnoty svého způsobu života, jak jste jej přejali od otců, nebyli vykoupeni pomíjitelnými věcmi, stříbrem nebo zlatem, nýbrž převzácnou krví Kristovou. On jako beránek bez vady a bez poskvrny byl k tomu předem vyhlédnut před stvořením světa a přišel kvůli vám na konci časů. Skrze něho věříte v Boha, který ho vzkřísil z mrtvých a dal mu slávu, takže se vaše víra i naděje upíná k Bohu. Když jste nyní přijali pravdu a tak očistili své duše k nepředstírané bratrské lásce, z upřímného srdce vytrvale se navzájem milujte. Vždyť jste se znovu narodili, nikoli z pomíjitelného semene, nýbrž z nepomíjitelného, skrze živé a věčné slovo Boží. Neboť 'všichni lidé jako tráva a všechna jejich krása jako květ trávy. Uschne tráva, květ opadne, ale slovo Hospodinovo zůstává na věky' - to je to slovo, které vám bylo zvěstováno v evangeliu. (1Pe 1:14... CEP)

Poslání

(vyřizují děti pod vedením učitele nedělní školy na schodech před stolem Páně – jde o učitele předem vybraný verš; opakuje se týž celý měsíc; děti zůstávají na schodech i během požehnání, po něm je kazatel s díky propustí)

Požehnání:

Bože, smiluj se nad námi, a požehnej nám, zasvět' obličej svůj nad námi,

³ Tak aby poznali na zemi cestu tvou, mezi všemi národy spasení tvé.

⁴ I budou tě oslavovati národové, ó Bože, oslavovati tě budou všickni lidé.

⁵ Veseliti se a prozpěvovati budou národové; nebo ty souditi budeš lidi v pravosti, a národy spravovati budeš na zemi. ⁶ I budou tě oslavovati národové, ó Bože, oslavovati tě budou všickni lidé. ⁷ Země také vydá úrodu svou. Požehnání svého uděliž nám Bůh, Bůh náš; ⁸ Požehnej nás Bůh, a bojtež se jeho všechny končiny země. (Psa 67:1 BKR)

Pís.5: 411

Postludium